

PODLISTAK

KALENDAR

Proglašena Deklaracija neovisnosti

1776.: U Philadelphiji je 4. srpnja 1776. proglašena Deklaracija neovisnosti Sjedinjenih Američkih Država, aktom kojim su kolonije Sjeverne Amerike prekinule veze s Velikom Britanijom i proglasile se slobodnim i neovisnim državama.

Budući da se već dugo neprestano zaoštravao sukob između kolonista i britanskih kolonijalnih vlasti, osobito poslije bacanja čaja u more u Bostonu (16. prosinca 1773.) i britanskoga blokiranja te luke, sastao se prvi Kontinentalni kongres u Philadelphiji (u rujnu 1774.).

Predstavnici trinaest sjevernoameričkih kolonija raspravljali su o daljnjim mjerama obrane i otpora, zaključivši da se prekinu trgovačke veze s Engleskom. Kada se u svibnju 1775. ponovno sastao Kongres u istom gradu, već su bile u tijeku oružane borbe između odreda kolonista i britanskih snaga, a revolucionarno se raspoloženje širilo.

Predstavnik Virginije Richard H. Lee podnosi 7. lipnja 1776. Kongresu prijedlog rezolucije u kojem se kaže da »ujedinjene kolonije jesu i s pravom treba da budu slobodne i neovisne dr-

žave».

Na to je 10. lipnja izabran odbor od pet osoba - Jefferson, Adams, Franklin, Sherman i Livingston - sa zadatkom da u skladu s rezolucijom pripremi Deklaraciju o neovisnosti SAD-a, koja je objavljena 4. srpnja 1776., i to u redakciji Jeffersona, a uz neke Franklinove i Adamsove ispravke i dodatke.

Deklaracija odgovara idejama koje su bile u skladu s učenjem naprednih političkih teoretičara, osobito Lockea. U drugom dijelu Deklaracije nabrojene su brojne zloporabe i nasilja engleskoga kralja prema kolonistima. Na kraju je odluka, donesena već prije (2. srpnja), da su sada ujedinjene kolonije »slobodne i neovisne države».

Deklaracija neovisnosti bila je od goleme važnosti za daljnju borbu sjevernoameričkoga naroda, a načela ustanovljena u tom dokumentu osjetno su utjecala ne samo na kasniji pravni i ustavni razvitak SAD-a, nego i na borbu za demokraciju i slobodu u Europi.

Datum njena donošenja obilježava se u SAD-u kao Dan neovisnosti. (Na slici: Thomas Jefferson, 1743. - 1826.)

Velikan jazza Louis Armstrong

1900.: Američki velikan jazza, Louis Armstrong, rođen je 4. srpnja 1900. u New Orleansu. Njegovo specifično hrupavo pjevanje, nevjerojatno čisto i prodorno sviranje na trubi i simpatična osob-

nost »velikog djeteta», koje se raduje životu i živi za glazbu, učinili su ga jednim od najpopularnijih glazbenika dvadesetoga stoljeća.

Umro je u New Yorku 6. srpnja 1971. godine.

OPERACIJA ENTEBE - 1976.: Izraelski komandosi napali su 4. srpnja 1976. iz zrakaa aerodrom Entebe u Ugandi i oslobodili 103 taoca iz otetoga putničkoga zrakoplova. U toj akciji Izraelci su jednako pucali po otmičarima kao i po ugandskim vojnicima, koji su branili suverenitet svoje zemlje. Službeno je pripočeno da su poginula četiri izraelska komandosa, dvadesetak ugandskih vojnika i sedam od deset otmičara.

Romantični zanos Otona Ivekovića

1939.: U Zagrebu je 4. srpnja 1939. umro hrvatski slikar Oton Iveković, majstor historijskog slikarstva i jedan od pripadnika tzv. zagrebačke šarene škole slikanja. U njegovim djelima jasna je tendencija prema realističkom prikazivanju i šarena paleta koja se katkada manifestira i u poetičkiom tretmanu. Još u vrijeme naukovanja (a učio je kod Hafnera, Quiquereza, Klausena, potom u Beču i Münchenu) specializirao se za historijsko slikarstvo.

A najkvalitetniji su mu radovi neposredne i svježice skice i akvareli s čestih putovanja po Lici, slikarstva i Bosni. Među ponajbolje ubrajaju se hrvatske gradine, skice iz Amerike, prizori s Velebita, motivi iz Prvoga svjetskoga rata i pejzaži iz Hrvatskog zagorja, okolice Zagreba, Hrvatskoga primorja, Slavonije, Slovenije, Srbije i Makedonije.

Djelovao je i kao ilustrator knjiga. Za zagrebačko kazalište izradio je nacрте historijskih kostima, te pisao o kostimografiji. Bavio se i publicistikom, pišući uspomene i putopise.

Radio je na Obrtnoj školi (od 1895.) i poslije na Umjetničkoj školi (Akademiji) u Zagrebu. Za vrijeme Prvoga svjetskoga rata bio je slikar na bojištima. Potkraj života povukao se u dvorac Veliki Tabor. Rođen je u Klanjcu 17. travnja 1869. godine. (Na slici: Oton Iveković, »Krunidba kralja Tomislava».)

Gadna je glasina i širi se, te u svom širenju dobiva na snazi.

(Vergilije)

Novo trkalište za natjecanje ljudi

Mnogi genetsku lutriju smatraju samu po sebi nepravednom, jer neke ljude osuđuje na nižu inteligenciju, loš izgled i svakovrsne malformacije. Ipak, ona je u drugom smislu duboko egalitarna, jer u njoj svi moraju sudjelovati, bez obzira na društvenu klasu, rasnu ili etničku pripadnost. Najbogatiji čovjek može imati, i često ima, nevjredna sina

Francis Fukuyama 43

KRAJ ČOVJEKA?

NAŠA POSLIJELJUDSKA BUDUĆNOST

Tehnologija genetskog poboljšavanja vjerojatno će biti skupa i ne bez rizika. No čak i ako bi bila razmjerno jeftina i sigurna, siromašni i neobrazovani ljudi ne bi se mogli njome okoristiti... Politika uzgoja budućih ljudi bit će vrlo zamršena

nepravednom, jer neke ljude osuđuje na nižu inteligenciju, loš izgled i svakovrsne malformacije. Ipak, ona je u drugom smislu duboko egalitarna, jer u njoj svi moraju sudjelovati, bez obzira na društvenu klasu, rasnu ili etničku pripadnost. Najbogatiji čovjek može imati, i često ima, nevjredna sina. (Odatle američka poslovica: »Djed siromah, otac bogat, sin opet siromah.») Zamijenimo li lutriju svjesnim izborom, otvaramo novo trkalište za natjecanje među ljudima i povećavamo jaz koji dijeli vrh od dna društvene ljestvice.

Djeca izbora

Vrijedno je porazmisлити što bi nastanak genetske više klase značio za opće ljudsko dostojanstvo. Danas mnogi oštroumni i uspješni mladi ljudi smatraju da svoj uspjeh duguju sreći što su je imali pri rođenju i odgoju; da se dogodilo drukčije, i njihovi su životi mogli krenuti drukčijim tokom.

Osjećaju, dakle, da su imali sreće i upravo su zato u stanju suosjećati s onima čija je sreća bila slabija od njihove. No ako

postanu »djeca izbora», kojoj su roditelji odabrali izvjesne genetske osobine, mogli bi sve više smatrati da njihov uspjeh nije samo plod sreće nego dobrog izbora i planiranja njihovih roditelja te je, prema tome, nešto zasluženno.

Ropska narav

Takva će djeca izgledati, misliti, ponašati se, možda čak i osjećati, drukčije od onih koji nisu tako odabrani. S vremenom bi se mogli početi držati drukčijim stvarovima, drugom vrstom. Ukratko, mogli bi se proglasiti aristokracijom. No za razliku od stare aristokracije, njihova tvrdnja da su bolji od drugih samim rođenjem bit će ukorijenjena u prirodi, a ne u društvenoj konvenciji.

Ovdje će nam dobro poslužiti Aristotelova rasprava o ropstvu u prvoj knjizi »Politike». To mjesto često podliježe osudama, jer ga se smatra opravdavanjem ropstva u starogrčkom društvu. Ta je rasprava zapravo mnogo dublja i istančanija te se tiče i našeg promišljanja o genetskim klasama. Aristotel razlikuje

konvencionalno i prirodno ropstvo. Razlaže kako bi ropstvo po prirodi bilo opravdano ako bi postojali ljudi prirodno ropskih naravi. Iz njegova izlaganja nije jasno je li smatrao da takvi ljudi zaista postoje. U svakom je slučaju, tvrdio je, većina stvarnog ropstva je stvar konvencije, to jest rezultat je ratnoga poraza, prisile, ili se temelji na pogrešnom mišljenju kako su barbari kao cjelina manje vrijedni te stoga trebaju biti Grcima robovi.

Plemići smatraju da njihova plemenitost izvire iz prirodne, a ne stečene vrline, pa je stoga mogu prenositi na svoju djecu. No kako primjećuje Aristotel, »priroda to često ne može ostvariti». Pa zašto onda ne bismo, kako kaže Lee Silver, »ugrabili vlast» dajući djeci genetske prednosti i ispravljajući pogrešku prirodne jednakosti?

Genetske klase

Mnogi koji su nagadali o budućnosti primijetili su i osudili mogućnost da bi biotehnologija mogla dopustiti pojavu novih, genetskih klasa. Suprotna se mogućnost ipak čini jednako mogućnom. Razlaže kako bi ropstvo po prirodi bilo opravdano ako bi postojali ljudi prirodno ropskih naravi. Iz njegova izlaganja nije jasno je li smatrao da takvi ljudi zaista postoje. U svakom je slučaju, tvrdio je, većina stvarnog ropstva je stvar konvencije, to jest rezultat je ratnoga poraza, prisile, ili se temelji na pogrešnom mišljenju kako su barbari kao cjelina manje vrijedni te stoga trebaju biti Grcima robovi. Plemići smatraju da njihova plemenitost izvire iz prirodne, a ne stečene vrline, pa je stoga mogu prenositi na svoju djecu. No kako primjećuje Aristotel, »priroda to često ne može ostvariti». Pa zašto onda ne bismo, kako kaže Lee Silver, »ugrabili vlast» dajući djeci genetske prednosti i ispravljajući pogrešku prirodne jednakosti? Mnogi koji su nagadali o budućnosti primijetili su i osudili mogućnost da bi biotehnologija mogla dopustiti pojavu novih, genetskih klasa. Suprotna se mogućnost ipak čini jednako mogućnom.

Nisam mogla trpjeti mentalitet krda

Bio je prosječni štreber koji je radio najbolje što je mogao, a čak ni njegova dvadesetdvogodišnja pojava nije bila olakotna okolnost; imao je preuranjenu trbušinu i čelu.

Uvijek bih se pobrinula za to da nikada ne budem u istoj projektnoj grupi u kojoj je Walter. Bilo je dovoljno grozno sjediti u kantini pokraj tog dupelisa koji je izgledao kao bankarski službenik na pogrešnom mjestu. Možda sam sada malo nepravedna: Walter je bezobrazno dobro pristajao u to vrijeme sa svojim izgledom mladog financijera. Tada još nisu bile devedesete godine i yuppiji još nisu propali s financijskim krahom.

Ali ja nisam nikada mogla trpjeti taj mentalitet krda, a Walter je bio baš jedan takav slab i predvidljiv čovjek iz mase. I kao da Walterovo ja-

Možda sam sada malo nepravedna: Walter je bezobrazno dobro pristajao u to vrijeme sa svojim izgledom mladog financijera. Tada još nisu bile devedesete godine i yuppiji još nisu propali s financijskim krahom

dno postojanje pod stropnim prozorima reklamna biroa još nije bilo dovoljno, uz to je još i bio prava baba tračara.

Najvjerojatnije je Walter bio taj koji je upozorio kazao drugima na moje poslove s Jonnyjem u wc-u, i jadni je dečko ubrzo bio otprijeđen iz ureda.

Bio je to prvi korak u mom razotkrivanju. Na tom užetu koje je bilo razapeto očekujući moj pad, sljedećih sam se mjeseci odlučila samo na nekoliko laganih skokova. Nezaposlenost mladih je bila visoka u to vrijeme u prvoj polovici devedesetih godina i političari su poduzimali sve što je bilo u njihovoj moći da maknu mlade iz te poražavajuće statistike. Zbog

toga i tako mnogo tinejdžera koji su mogli raditi u privatnim tvrtkama uz državne potpore. A stoga i ta neprekidna i za mene tako opasna po iskušenje protočnost Jonnyja na

veliko počela govorkanja po školama dizajna.

Pričalo se da sam *femme fatale* i dečki su me počeli izbjegavati. Kako bih umanjila svoju frustraciju, zatražila sam majku da mi prepíše neko sredstvo za umirenje.

Rekla sam joj kako stvari stoje, da imam ljubavnih problema. Kao i drugi liječnici koji su diplomirali pedesetih godina, moja majka nije vidjela nikakvih zapreka u kemijskom reguliranju osjećaja.

Nakon početnih govorkanja, počela sam uzimati »Valium» i trudila se sublimirati svoju pulsirajuću perverziju, što je rezultiralo u posvuda zamijećenju, ali i spočitavanoj kampanji za jeans marku »Lee» koja je živjela u sje-

cu. U budućnosti bi moglo postati moguće uzgajati zdravlju, inteligentniju, »normalniju» djecu. Podizanje dna nešto je što se može postići jedino državnim intervencijom.

Uzgoj ljudi

Tehnologija genetskog poboljšavanja vjerojatno će biti skupa i ne bez rizika. No čak i ako bi bila razmjerno jeftina i sigurna, siromašni i neobrazovani ljudi ne bi se mogli njome okoristiti. Stoga će svijetlu crvenu rtu sveopćeg ljudskog dostojanstva trebati ustanoviti dopuštanjem državi da se pobrine da nitko ne bi ispao izvan te ograde.

Politika uzgoja budućih ljudi bit će vrlo zamršena. Do danas, ljevica se u cjelini protivila kloniranju, genetskom inženjerstvu i sličnim biotehnološkim postupcima iz niza razloga: tradicionalnoga humanizma, skrbi za okoliš, sumnji u tehnologiju i u korporacije koje to rade, straha od eugenike.

Povijesno, ljevica je nastojala pri tumačenju ljudskih razlika umanjiti važnost naslijeđivanja u korist društvenih čimbenika. Da bi lijevnici mogli poduprijeti genetsko inženjerstvo u korist zakitnutih ljudi, najprije bi morali priznati koliko su geni važni pri određivanju inteligencije i drugih društveno bitnih ljudskih svojstava.

Ekološki pokreti

Europska je ljevica bila neprijateljski raspoložena prema biotehnologiji nego sjevernoamerička. Već dio toga neprijateljstva proizlazi iz činjenice da su u Europi ekološki pokreti znatno jači nego u Sjevernoj Americi. Tako je, na primjer, došlo do kampanje protiv genetski izmijenjenih namirnica. (Još ćemo vidjeti hoće li se određeni oblici radikalnog ekologizma neprijateljski postati prema humanoju biotehnologiji. Neki »zeleni» sami sebe vide kao zaštitnike prirode od ljudi te ih više brine ugrožavanje neljudske nego ljudske prirode.) (Nastavlja se)

Fukuyamina knjiga »Kraj čovjeka?» nedavno je objavljena u nakladi »Izvor» iz Zagreba (tel. 611 7714; izvori@izvori.com).

ni »Levi» sa još od sedamdesetih godina.

Imala sam sreću raditi s međunarodno poznatim stilistima i fotografima koji su samo slegnuti ramenima na švedsko usko gledanje na stvari. Za vrijeme jednog putovanja u New York, ja i fotograf smo se brzo našli budući da je i on bio pedofil, i održali smo *casting* koji je trajao tri dana dok na kraju nisam bilo gotovo siti gledanja nepresušne rijeke Johnnija koji su pozirali pred našim pohepnim pogledima.

Odlučili smo se za četiri vražjička koji su bili različiti jedan od drugoga, ali ih je povezivao zapljenjen smash.

(Nastavlja se)

Roman Unni Drougge »Isповijedi Helle Hell» uskoro izlazi u nakladi »Izvor» iz Zagreba (tel. 611 7714; izvori@izvori.com)

SAVJETI O ZDRAVLJU

Piše: mr. sci dr. Davor Moravek, psihijatar u Kliničkoj bolnici Sestara milosrdnica u Zagrebu

Odvikavanje od sedativa mora biti postupno

Preporuke bliskih osoba koje koriste lijekove za neke tegobe pa daju »na probu» neki od lijekova ili uzimanje lijekova iz kućne apoteke djece i adolescenata može biti početni korak prema zloporabi sedativa

gim psihoaktivnim drogama može dodatno zakomplikirati stvari, a pojedine kombinacije mogu biti i jako toksične. Kada se uzimaju medicinski opravdano, nadzirano i prema uputama, ti lijekovi mogu

biti vrlo korisni i sigurni.

Nekontrolirano uzimanje može dovesti do intoksikacije: poremećena koordinacija pokreta, nerazgovijetan govor, spospanost, promjena stanja svijesti, us-

poreno i otežano disanje, drhtavica. Vrlo visoke doze lijeka mogu biti otrovne, te je tada nužna hitna medicinska intervencija.

Te su krizne situacije posebno česte u osoba s jakim tjeskobom, na-

kon jakog stresa ili kao posljedica duševnih smetnji, te je nakon otežavanja nužno provesti psihoterapijsko liječenje, a prema mogućnosti i obiteljsko liječenje.

Ako se razvije tole-

djelovanja. Mogu se pojaviti u roku dva do tri dana kod sredstva koje se brzo izlučuje iz tijela, te mogu trajati danima. Zbog mogućih komplikacija, odvikavanje od sredstva mora biti postupno i strogo liječnički nadzirano. Osobe koje zlorabe ta sredstva bolje odgovaraju na bolničke programe ako prihvaćaju dugotrajniju grupnu terapiju. Dodatna terapija i lijekovi mogu biti potrebne u osobama s mentalnim poremećajima kao što je depresija.

Sedativni lijekovi koriste se uspješno u tretmanu brojnih psihičkih tegoba: tjeskobe, depresije, naglih promjena raspoloženja, psihičkih tegoba uzrokovanih stresom i apstinencijskih smetnji alkoholičara te ovisnika o opojnim drogama.

Mnogo je ljudi upoznato s pozitivnim djelovanjem tih lijekova, manji broj ljudi uzima ih same ili u kombinaciji s drugim sredstvima u svrhu drogiranja. Istrživanja su pokazala da

je do pet posto osoba koje su koristile benzodijazepine o njima postalo i ovisno.

Mnogi problemi u braku, obitelji ili poslu posljedica su nepropisno upotrebljenih psihičkih smetnji. Preporuke bliskih osoba koje koriste lijekove za neke tegobe pa daju »na probu» neki od lijekova ili uzimanje lijekova iz kućne apoteke djece i adolescenata može biti početni korak prema zloporabi sedativa.

Miješanje raznih tableta, kombinacija sredstva s alkoholom ili dru-